

**NAOMI KLEIN. (2008).
DOCTRINA ȘOCULUI. NAȘTEREA CAPITALISMULUI DEZASTRELOR
BUCUREȘTI: EDITURA VELLANT,
RECENZIE DE OANA PUIE**

În *Doctrina șocului. Nașterea capitalismului dezastrelor*, Naomi Klein propune cititorilor o viziune alternativă asupra anumitor evoluții economice și politice ale lumii, începând cu anii 1960.

Pentru orice împătimit al lecturii din domeniul economic și politic, conținând trimiteri explicite la rolul și practicile serviciilor de informații, *Doctrina șocului* poate fi un deschizător de drumuri în ceea ce privește o alternativă la varianta occidentală de relatare a războaielor și schimbărilor secolului XXI, dar și un mod de explorare și familiarizare cu concepte precum: teoria șocului economic, fenomenul „zona verde”, Șocul și Evlavia, șocul Volcker, Consesnul de la Washington din 1989, economia de război.

De profesie jurnalistă cu origini canadiene, autoarea pornește de la o serie de ipoteze pe care le ilustrează prin intermediul unor studii de caz bine documentate.

Produsul rezultat este o analiză complexă a mediului economic și politic global, pe baza căreia sunt relevate anumite elemente de substrat, ce subliniază interese corporatiste și guvernamentale. Cartea este accesibilă publicului larg atât datorită lipsei termenilor de specialitate, cât și lejerității stilului de abordare.

Principalele ipoteze de la care se pleacă țin de rolul instituțiilor financiare globale, interesele corporatiste dintr-un stat și oportunitatea creată de materializarea unor dezastre. În primul rând, Klein consideră că instituții financiare globale precum Banca Mondială, Organizația Mondială a Comerțului și Fondul Monetar Internațional își folosesc resursele și influența cu scopul de a deschide granițele mai multor țări, în vederea creșterii profitului și a numărului de piețe de desfacere. În cadrul acestui proces, sunt desființate mecanismele de protecție economică internă, fără a se ține seama de costurile culturale sau sociale aferente, acest lucru rezultând, de cele mai multe ori, în accentuarea sărăciei, creșterea datoriei externe și concentrarea bogăției în mâinile unei elite minoritare.

În al doilea rând, prin eliminarea mecanismelor de protecție socială, piețele libere creează un vid, care ajunge să-i dezavantajeze pe cei care nu dispun de anumite resurse și să favorizeze elitele.

În al treilea rând, întrucât economia de piață nu se împiedică de considerente morale sau sociale, războiul, calamitățile și instabilitatea se transformă în oportunități de obținere a profitului.

În concordanță cu acest capitalism al dezastrelor, interesele de piață vor favoriza privatizarea unor sectoare critice, ce țin de asigurarea securității naționale, și vor folosi războiul și instabilitatea politică și socială ca mijloace de creștere a profitului.

Klein descrie ideologia pieței libere așa cum a fost ea proiectată de economistul Milton Friedman și promovată ulterior de Universitatea de la Chicago. Opus keynesianismului¹ și developmentalismului², neoliberalismul,

¹ John Maynard Keynes, economist britanic ale cărui principale teorii vizează: practicarea intervenționismului statului în economie, generarea de cheltuieli sociale și aplicarea barierelor comerciale cu scopul evitării fluctuațiilor economice și a păstrării standardelor crescute de trai.

² Teorie economică conform căreia economiile emergente au nevoie de o industrializare internă, care să excludă intereferența companiilor multinaționale și lipsa de bariere comerciale. Scopul vizat este acela de a promova dezvoltarea economiei interne, a educației și tehnologiei în locul exportului forței de muncă și a resurselor naturale pe piața globală.

în varianta sa friedmanistă, consideră că piața liberă și „mâna invizibilă”³ sunt cele mai potrivite forme de guvernare a economiei și că orice formă de reglementare statală – taxe, tarife și bariere comerciale – vor interfera și vor afecta bunul mers al economiei. Prin urmare, conform acestei abordări, în primul rând guvernele trebuie să abolească orice formă de reglementare economică, care stă în fața acumulării profitului. În al doilea rând, trebuie să ofere spre privatizare toate resursele pe care le deține, astfel ca acestea să poată fi exploatate de antreprenori ai mediului privat. În al treilea rând, este necesară reducerea dramatică a costurilor sociale, astfel încât prețurile și salariile din toate domeniile să fie stabilite prin mecanismul cererii și al ofertei.

Plecând de la aceste abordări conceptuale, analiza autoarei are în vedere schimbările politice, economice și sociale care au afectat, începând din anii 1960, țări ca Brazilia, Indonezia, Chile, Argentina, Africa de Sud, Polonia, Marea Britanie, Canada, Rusia, tigrii asiatici (Indonezia, Tailanda, Filipine, Malaezia și Coreea de Sud) și Irak. Sunt subliniate elementele care dau culoarea locală a fiecărei țări în parte, precum și contextul internațional pe care au fost proiectate schimbările. Acestea sunt descrise în ordine cronologică, într-o succesiune de tip cauză-efect, și conțin trimiteri la o serie de surse documentare, prin care le poate fi atestată veridicitatea.

Este propus un ciclu al capitalismelor dezastrelor, care pleacă de la producerea șocului războiului, al torturii, al dezastrelor. Acestea generează o serie de beneficii, de care se bucură o elită minoritară, corporatistă. Prin noul avantaj strategic dobândit, corporațiile impun privatizarea unei societăți aflate încă în șocul mai sus amintit. Odată cu trecerea timpului și cu paralizarea oricărei forme stabile de influență socială, reformele adoptate devin tot mai greu de abolit.

Dincolo de componenta istorico-descriptivă, care reprezintă un deliciu în special pentru cei pasionați de istoria recentă nescrisă, cartea este o lectură succulentă prin prisma stilului abordat. Profesia de jurnalist și-a lăsat amprenta asupra autoarei, astfel că și maniera sa de scriere este una spectaculoasă, plină de detalii interesante și de narațiuni captivante. O caracteristică specifică este stilul profund anti-american, care reiese deopotrivă din sublinierea implicării directe a Statelor Unite ale Americii în evenimentele relatate, cât și din învinuirea acestora pentru valorile și

³ Concept filozofic și economic introdus pentru prima dată de Adam Smith, în lucrarea *Avuția națiunilor*, simbolizând ideea că urmărindu-și propriul interes, indivizii ajută indirect la bunul mers al economiei.

practicile promovate în politica externă. Un rol deosebit îi revine serviciului extern de informații american, Central Intelligence Agency (CIA). Klein consideră că acțiunile externe ale agenției au avut consecințe dezastruoase pentru țările în cauză, iar guvernul american nu a făcut decât să încurajeze și să camufleze astfel de acțiuni, în urma cărora a dobândit avantaje strategice globale.